

entrevistem a...

En el teu bloc personal (joandf.blogspot.com) et presentes així: “Aprent de mestre. Reivindicador de la vida i l’educació lenta”... Què reivindiques?

Sempre he tingut molt de respecte a la definició que Pompeu Fabra fa de mestre, en la seva accepció de “persona que en sap molt d’una cosa per a ser pres com a model”, però he defugit aquesta idea d’exemple. Estem en una professió en la qual el testimoni és més important que l’exemple. A més, crec que estic més còmode amb la figura d’aprenent: és una figura més activa en el procés d’aprenentatge, que participa i s’implica en els processos d’aprenentatge que també tenen influència sobre ell mateix. La idea de “reivindicar” està relacionada amb aquest sentiment de contínua insatisfacció que ens ha d’ajudar a millorar constantment. Crec que una escola és una institució viva que ha d’estar contínuament en procés de canvi i millora.

Es mereixen un elogi la lentitud i l’educació lenta... On hem anat a parar!

Crec sincerament que sí, sobretot si tenim en compte quina societat ens envolta... Vivim en un moment de la història en el qual sembla que l’únic valor segur sigui la velocitat, la rapidesa... És l’exaltació del progrés i de l’evolució de les societats avançades que han elaborat el mite de la velocitat com a sinònim de qualitat, de felicitat, de plaer... I la realitat cada dia ens demostra tot el contrari: que allò que és realment important –vull dir important per a les persones i el seu benestar– passa lentament. Per tant, cal elogiar la lentitud i l’educació lenta com un contrapunt a l’intent d’aplicar a l’escola i a l’educació aquests principis que converteixen el temps en un enemic: es busca un temps fragmentat, quantificat i colonitzat, però, paradoxalment, aquest temps no produeix més aprenentatges ni més ràpids.

El cargol és lent, constant, cíclic... I la tortuga?

La tortuga és la que arriba abans que la llebre, ja que va a poc a poc i, a més a més, s’adona

dels llocs per on passa. La tortuga és un bon símil del que pretenem elogiant un ritme més adequat a les necessitats de les persones.

A poc a poc i bona lletra?

Els adagis populars estan plens de referències a la necessitat d’anar més a poc a poc si volem arribar més lluny. “*Vísteme despacio que tengo prisa*”, “qui va piano, va lontano, qui va forte, va a la morte”. Els refranys no aporten necessàriament certes absolutes, ja que sempre tenen un punt de dogmatisme, però també és cert que sintetitzen un saber fer, una cultura molt a prop del sentit comú i dels processos als quals val la pena estar atents.

És qüestió de ritme.

L’educació lenta no és una proposta de velocitat inoperant o paralitzant. És clar que si no tinguéssim estímuls, intencions, finalitats..., no ens mouríem. Però la velocitat ens ha portat una contradicció difícil de resoldre en donar-se sentit per ella mateixa i no per les finalitats que perseguim. Per tant, reivin-

JOAN DOMÈNECH FRANCESCH

Llicenciat en Filosofia i Lletres

Mestre i aprenent de mestre

Té com a conseqüència treballar amb temps més globals, interrelacionant els diferents moments educatius que cada persona pot viure, intentant donar el temps que necessita cadascú per desenvolupar-se plenament i assolir les finalitats educatives que la societat li demana.

L'educació lenta entronca amb una idea d'educació que intenta que tothom assoleixi

diquem que cada aprenentatge, cada objectiu, necessita el seu propi ritme, el seu propi temps. Però aquest temps, per tal que sigui el que realment es necessita, ha d'estar en mans dels seus protagonistes.

Hi poden haver aprenentatges més ràpids i més lents. El que cal és que cadascú tingui el temps suficient i porti el ritme adequat per tal que aquests aprenentatges siguin realment compresos i apresos.

Ens podem fixar en el fet que cada aprenentatge necessita un ritme concret per ser. I cada persona també. És el que intentaven representar els grecs amb el seu déu Kairós, que simbolitza el temps que un esdeveniment necessita per **ser** (al contrari de Cronos, que limita el temps que tenim per fer tal o tal altra cosa).

Educació lenta seria com estirar la palanca del fre de mà? És a dir, desacceleració? Quins propòsits persegueix la lentitud a l'escola?

Ho explicava més amunt. Significa adequar el temps educatiu a cada aprenentatge i a cada persona. No res més que això.

aquells coneixements bàsics que necessita per ser persona en una societat complexa i plena d'incerteses, vol que cada persona esdevingui un ciutadà actiu i crític i, a més, que contribueixi a donar els elements que li han de permetre saber “què fer amb la vida pròpia”.

Aquests objectius no es poden aconseguir en una escola reproductora amb currículums incongruents i sobrecarregats, en una escola que no doni la veu ni torni el temps als seus protagonistes. Aquest és un dels sentits de la proposta d'educació lenta.

Si mirem un xic enrere, l'educació d'abans era més lenta? L'escola lenta està trobant el seu lloc com a projecte educatiu innovador o de renovació pedagògica.

Jo crec que el ritme accelerat, el temps tan fragmentat i les presses per aprendre (quan tenim en aquests moments tot el temps i tota la vida per fer-ho) són una adquisició recent. I, en aquest sentit, l'educació lenta vol donar resposta –posant l'accent en l'aspecte temporal– a una escola que no satisfà plena-

tica reclama. La renovació pedagògica s'ha d'encomanar del virus de la lentitud, en el sentit que l'hem plantejat.

I què en dius de l'estimulació primerenca a les escoles bressol? Com s'enllaça amb la tranquil·litat?

L'estimulació primerenca neix als Estats Units a la segona meitat del segle XX per donar resposta a les necessitats específiques que tenen sectors de la infància amb pobresa de mitjans, amb mancances en el seu desenvolupament... La perversió és estimular (i sovint fer-ho de forma exagerada, accelerada i artificial) tots els infants amb la pretensió que sàpiguen més, millor i abans. I això xoca amb els processos que les ciències del coneixement ens diuen, ja que l'estimulació primerenca intenta saltar-se fases que són imprescindibles per assolir uns bons coneixements. És allò que Emmi Pikler senyala com a "risc d'accident" cognitiu, quan ens volem accelerar l'evolució motriu. El que Pikler explica per a la motricitat dels nadons, ho podem aplicar a qualsevol procés d'aprenentatge, com, per exemple, el de la lectoescriptura.

L'estimulació primerenca intenta saltar-se fases que són imprescindibles per assolir uns bons coneixements

L'educació lenta implica una educació adequada al ritme dels alumnes. I els mestres? I la família?

Els mestres han de saber també adequar el seu temps a aquesta manera de fer. I aquí tenim una contradicció molt forta, ja que treballar a l'escola contracorrent, com intentem fer els partidaris de l'educació lenta, comporta un esforç constant i una tensió amb el propi context: amb l'administració, amb les famílies, i fins i tot amb sectors del propi professorat que participen d'altres cultures més lligades a aquesta acceleració i visió de l'escola fragmentada, memorística i reproductora.

Pots aconseguir imprimir un ritme tranquil a l'aula, però potser com a mestre no et podràs

deslliurar d'una tensió contínua. Fer una escola de qualitat és una feina molt engrescadora, però que demana esforç i compromís.

Les famílies de vegades també estan molt contaminades d'aquesta velocitat i intenten pressionar l'escola per tal que hi hagi molts continguts, com més millor, com abans millor... És cert, també, que cada vegada hi ha més famílies que són conscients del fet que aquest no és el camí.

Per què aquí volem avançar molts aprenentatges? Anglès, lectoescriptura, etc.

Exacte. I, en el cas de la lectura, podem observar de forma empírica com l'acceleració d'aquest procés no produeix millors aprenentatges, sinó que hi ha "risc d'accident". I aquest risc potser es notarà a mitjà termini en la pèrdua del gust per la lectura. Encara més: sabem que hi ha infants que són capaços de llegir ràpid i no entenen el que diuen, i a l'inrevés, n'hi ha que llegeixen més a poc a poc però que tenen un molt bon nivell de comprensió.

I amb l'anglès passa el mateix. Saber anglès no depèn del fet de començar a aprendre'l als tres anys. I una altra cosa és la permeabilitat i plasticitat dels infants en l'estudi de les llengües. Però les llengües no són només un aspecte tècnic de l'aprenentatge, sinó que tenen relació amb la identitat pròpia dels infants, la seva cultura i els contextos en què viuen.

Així doncs, què comporta el fet d'iniciar a P3 l'ensenyament de segones llengües o de la lectoescriptura?

Hem de respectar els ritmes i els contextos d'aprenentatge. Això és clau. Què vol dir? Per exemple, que en una societat com la nostra, en la qual la paraula, la imatge, les grafies i el text estan tan presents, hi haurà infants que

potser als quatre anys ja començaran a llegir i d'altres que no ho acabaran de fer fins als vuit. El que hem de fer és construir una escola on aquesta diversitat pugui conviure. No ho podrà fer en una escola tancada, rígida, basada en una avaluació quantitativa i classificadora.

Les llengües estrangeres estan presents a l'escola, amb tota la seva diversitat; per tant, aprendre-les és un procés que, en l'educació infantil, s'ha de viure amb tota la naturalitat que això significa. Amb l'anglès tenim una espècie de mala consciència, ja que és una de les assignatures pendents de moltes generacions. Hem de pensar en la seva presència a l'escola, però des d'un punt de vista metodològic i qualitatiu, reflexionant sobre "com" s'ensenyen aquestes llengües estrangeres i sobre quins són els factors externs i complementaris que poden contribuir a millorar aquesta competència.

... Ergo fracàs escolar!?

El fracàs de l'escola és especialment important quan no és capaç d'encomanar a tots els alumnes les ganes d'aprendre, quan manté uns procediments i metodologies que valoren els aprenentatges efímers (estudiar per aprovar, no per saber), quan impedeix que la vida entri a les aules, i quan impedeix que hi hagi un equilibri i una aliança constant entre allò que representa els desigs d'aprendre dels alumnes i allò que el mestre creu que han de saber.

Amb el fracàs escolar s'intenta culpar fonamentalment l'alumnat, i hem de reflexionar sobre la responsabilitat de l'administració, de les famílies i del professorat –és a dir, de tota la tribu– per mantenir un sistema que no és capaç de donar resposta a allò que les societats del segle passat van concebre: que tothom pot ser educat i que tothom té dret a ser-ho.

El fracàs de l'escola és especialment important quan no és capaç d'encomanar a tots els alumnes les ganes d'aprendre

Com és el dia a dia d'una educació lenta?

Els que tenim al cap aquests principis vivim en una tensió constant entre els nostres déus particulars: Cronos i Kairós. Intentem que en un temps concret i limitat –Cronos– puguin coexistir uns espais i uns temps que respectin els alumnes i els seus processos particulars d'aprenentatge –Kairós. És una relació que no sempre està equilibrada i que de vegades provoca tensions personals complexes de resoldre.

Intentem que en un temps concret i limitat puguin coexistir uns espais i uns temps que respectin els alumnes i els seus processos particulars d'aprenentatge

Et proposem fer d'advocat defensor d'alguns principis per a l'educació lenta:

- **L'educació és una activitat lenta. Què li has de dir a un mestre que no arriba a final de curs amb el programa acabat?**

El temps per educar, és un. Els infants no ho poden aprendre tot, allò que és important i allò que posa el programa. La seguretat d'un mestre rau en el fet de poder analitzar si allò que realment han après és important.

- **Cada aprenentatge s'ha de realitzar en el moment oportú.**

Quan no ho fem, hi ha "risc d'accident", com dèiem més amunt. Però també està clar que el temps per a cada persona pot ser diferent.

- **Per aconseguir aprofitar millor el temps, s'han de prioritzar les finalitats de l'educació i definir-les. A qui faries saber aquest principi?**

Al professorat. Hem de començar a reivindicar temps per poder pensar per què fem les coses, quines són les nostres intencions, quines són les finalitats de les nostres planificacions. El professorat té una gran competència que ha de desenvolupar: saber seleccionar els continguts que realment són importants. I la resta, ja hi haurà temps per aprendre-ho (tenim una esperança de vida molt gran).

Quina educació vols tu, Joan?

Una educació que sigui capaç de fer persones autònomes i crítiques que puguin pensar per elles mateixes; persones que vulguin intervenir cívicament per tal que la societat millori sota els principis d'igualtat, llibertat i fraternitat; una educació que les ajudi a saber què volen fer amb les seves pròpies vides.

Un desig...

Una revolta de les persones que trobi alternatives a una societat que manté la desigualtat, la pobresa, la marginació i l'explotació de la majoria en benefici d'una petita minoria que manipula interessos econòmics, culturals, polítics i socials.

Una cançó...

A poc a poc, de Francesc Pi de la Serra.

Un poema...

"La tassa és útil quan està buida" (Lao Tse).

Gràcies per compartir els teus sabers i el teu temps.

joan.domenech.francesch@gmail.com
www.joandf.blogspot.com

Marta Rabasseda Sánchez

Logopeda
Coordinadora i Tutora de Formació PrisMa
marta.rabasseda@prisma.cat